

»» Markedsanalyse

Marts 2018

>> Indhold

MARKEDSANALYSEN 2018 fra TEKNIQ Installationsbranchen tegner et billede af, hvordan 2017 forløb for installationsbranchen, og hvad branchen kan forvente i de kommende år.

Analysen er baseret på tal fra Danmarks Statistik, Økonomi- og Indenrigsministeriet samt analyser fra andre relevante aktører. Derudover har TEKNIQ via en medlemsundersøgelse spurgt medlemsvirksomhederne om markedsudviklingen i det seneste år og virksomhedernes forventninger til fremtiden. I alt blev der udsendt knap 2.450 spørgeskemaer, og 700 medlemsvirksomheder besvarede undersøgelsen – en svarprocent på 29.

Analysen er udarbejdet af

Rasmus Larsen   Økonomisk konsulent
Christian Lyng   Studentermedhjælper

Sammenfatning	3
1. Dansk økonomi	4
1.1 Opsvinget er modnet	4
1.2 Holdbar vækst	5
1.3 Mere byggeri og renovering	6
2. Installationsbranchens aktivitet	7
2.1 Stabil vækst i 2017	7
2.2 Vvs-branchen vokser mest	8
2.3 Virksomhederne bliver større	8
2.4 Virksomhedernes forventninger	8
2.5 TEKNIQs skøn for 2018 og 2019	9
2.6 Udvikling i nybyggeri og reparation	9
2.7 Udvikling i ejendomstyper	10
2.8 Udvikling i el- og vvs-branchens markedsområder	12
3. Installationsbranchens arbejdskraft	14
3.1 Næsten beskæftigelsesrekord	14
3.2 Stadig rekrutteringsmuligheder	15

Sammenfatning

FREM GANGEN FORTSATTE i installationsbranchen i 2017 med en stigning i omsætning på 1,4 mia. kr. til 50,0 mia. kr. - en omsætningsvækst på 2,9 procent. Det er fjerde år i træk med vækst i branchen, og aktiviteten er kommet op på et højt niveau. Væksttempoet er stabilt og håndterbart, og installationsvirksomhederne kan følge med den stigende ordrebog. I 2017 oplevede branchen vækst i alle regioner, men konkurrencen er hård, og der er stadig dele af landet, hvor aktiviteten er lav.

Opsvinget i dansk og international økonomi skaber travlhed i installationsbranchen. Dansk økonomi præsterede sidste år den højeste vækst i 11 år, og der er fremgang inden for de fleste områder. Erhvervslivet har det godt, beskæftigelsen øges, boligmarkedet trives og byggeaktiviteten stiger. Opsvinget er solidt, og den økonomiske vækst forventes at fortsætte i de kommende år.

Vvs-branchens omsætning voksede med 3,7 procent i 2017. Det er lidt mere end elbranchens vækstrate på 2,3 procent. Mere boligbyggeri og flere boligrenovering bidrager mere til aktiviteten i vvs-branchen end i elbranchen.

Det er afgørende, at branchen fortsat har adgang til kvalificeret arbejdskraft, og i 2017 beskæftigede installationsvirksomhederne 45.060 personer - en stigning på 740 personer i forhold til 2016. Installationsbranchen har formået at øge beskæftigelsen på trods af, at installationsvirksomhederne oplever, at det er blevet sværere at rekruttere medarbejdere, og at ledigheden for elektrikere og vvs'ere er i bund.

Stabil vækst i 2018 og 2019

Installationsvirksomhederne ser lyst på fremtiden. Installationsbranchen har fornuftige vækstmuligheder, og TEKNIQ skønner, at installationsbranchens omsætning vil vokse med 3,0 procent i 2018 og 2,5 procent i 2019 - svarende til stigninger på henholdsvis 1,5 mia. kr. og 1,3 mia. kr. Branchens omsætning vil i så fald komme op på 52,8 mia. kr. i 2019.

Branchens vækst understøttes af, at de positive tendenser fra 2017 forventes at fortsætte. Boligbyggeriet er inde i en vækstperiode, og aktiviteten fra de store hospitalsbyggerier kulminerer i disse år. Industrien og servicesektoren har positive forventninger til fremtiden og investerer mere som følge af øget kapacitetsudnyttelse og færre ledige lokaler. Industrien efterspørger intelligente tekniske installationer inden for automatisering, energieffektivisering og styring, mens indeklima og energioptimering efterspørges til bolig- og kontorejendomme.

Installationsbranchen har indtil videre vist, at en lille arbejdskraftreserve ikke sætter en stopper for at rekruttere flere medarbejdere. Bedre fastholdelse, flere lærlinge og mere udenlandsk arbejdskraft er med til at øge branchens arbejdsstyrke, og ny teknologi og digitalisering giver mulighed for at få mere ud af den enkelte medarbejder. Installationsbranchens beskæftigelse forventes at stige med 1,5 procent i 2018 og 1,25 procent i 2019 - knap 700 flere ansatte i 2018 og godt 600 flere ansatte i 2019. Holder skønnene, vil branchen beskæftige 45.700 personer i 2018, hvilket er højere end den nuværende beskæftigelsesrekord fra 2008 på 45.600 personer.

Udvikling i installationsbranchen og skøn for 2018 og 2019

		Faktisk				Prognose	
		2014	2015	2016	2017	2018	2019
Omsætning (mia. kr., 2018-priser)	Installationsbranchen	45,3	47,1	48,6	50,0	51,5	52,8
	Heraf elbranchen	25,5	27,2	27,7	28,4	29,2	29,9
	Heraf vvs-branchen	19,8	19,9	20,9	21,6	22,3	22,8
Beskæftigelse (1.000 personer)	Installationsbranchen	40,0	42,5	44,3	45,1	45,7	46,3
	Heraf elbranchen	24,7	26,6	27,6	27,9	28,3	28,6
	Heraf vvs-branchen	15,3	15,8	16,8	17,2	17,4	17,7

Kilde: Faktisk, Danmarks Statistik. Prognose, TEKNIQ

Prognose for omsætning

2018: +3,0%

2019: +2,5%

Udvikling i 2017

**Omsætning
+2,9%**

**Beskæftigelse
+1,7%**

>> 1. Dansk økonomi

OPSVINGET I DANSK ØKONOMI FORTSATTE i 2017 med en vækst på 2,1 procent - den højeste vækst siden 2006. Dansk økonomi befinder sig i et robust og bredt funderet opsving, der trækkes af et øget privatforbrug, eksportvækst og flere investeringer. Det har medført, at beskæftigelsen snart sætter rekord, men også en begyndende kamp om arbejdskraften. 2018 er økonomisk startet stærkt, og den politiske uro ser i begyndelsen af 2018 ud til at være markant mindre end på samme tid sidste år. Udsigterne for dansk økonomi i de kommende år er klart positive.

1.1 Opsvinget er modnet

Dansk økonomi er i god form med fremgang inden for langt de fleste områder, og der er fornuftige vækstmuligheder. Hele landet oplever vækst, og vækstspredningen ser ud til at fortsætte. Bruttonationalproduktet (BNP) voksede med 2,1 procent i 2017. Det er den højeste vækst i dansk økonomi i 11 år.

Privatforbruget har udviklet sig positivt siden starten af 2014, og privatforbruget udgjorde igen i 2017 en af de primære drivkræfter i opsvinget. Forbrugernes købekraft understøttes af flere i beskæftigelse, reallønsstigninger, lave renter og stigende friværdi. På samme tid er forbrugernes gæld nedbragt, og forbrugernes formuer er steget. Der er et stort potentiale for et øget privatforbrug i de kommende år.

Dansk eksport nyder godt af et synkront opsving i verdensøkonomien, og fremgangen på de danske eksportmarkeder ventes at forblive høj. Trods store regionale forskelle går det godt i Europa, opsvinget i USA fortsætter med bidrag fra store skattelettelser og en lav dollarkurs, og mange af udviklingsøkonomierne

præsterer høj vækst. En lille afdæmpning i verdensøkonomien forventes fremadrettet grundet Kinas gradvise vækstnedtrapning og et begyndende kapacitetspres i USA efter mange år med vækst.

Erhvervsinvesteringerne er på vej op fra et lavt niveau. Der er udsigt til et investeringsløft i 2018 i takt med tiltagende kapacitetsudnyttelse og behov for nye maskiner og bygninger. Investeringer er med til at øge produktiviteten ved at introducere ny teknologi og mere effektive maskiner. Danmark er godt rustet til ny teknologi grundet en veluddannet arbejdsstyrke, stærke IT-færdigheder og et fleksibelt arbejdsmarked.

Der er et solidt fundament for fremgang i økonomien i de kommende år. 2018 og 2019 forventes at byde på en fortsættelse af de gode tider i dansk økonomi. Forbrugere og virksomheder ser positivt på fremtiden og investerer mere, den politiske usikkerhed er faldet og de finansielle forhold er gunstige, om end renterne og inflationen er begyndt at stige fra meget lave niveauer - et tegn på økonomisk styrkelse. Opsvinget er modnet, og der er færre ledige ressourcer i økonomien, hvorfor væksten forventes at aftage en smule. Dansk økonomi skønnes at vokse 1,9 procent i 2018 og 1,7 procent i 2019.

Der er stadig en række temaer og begivenheder, der kan skabe politiske og økonomiske svingninger i 2018, såsom udfaldet af Brexit-forhandlingerne, præsident Trumps forslag om strafbold på import af stål og aluminium samt geopolitiske spændinger i Nordkorea og Mellemøsten.

Tabel 1.1: Økonomiske nøgletal (realvækst)

	Faktisk		Prognose	
	2016	2017	2018	2019
Bruttonationalprodukt (BNP)	2,0%	2,1%	1,9%	1,7%
Privatforbrug	2,1%	1,5%	2,3%	2,4%
Offentligt forbrug	0,4%	1,1%	1,0%	0,3%
Faste erhvervsinvesteringer	5,5%	3,8%	4,9%	5,5%
Eksport af varer og tjenester	2,8%	4,6%	2,8%	2,6%

Kilde: Faktisk, Danmarks Statistik. Prognose, Økonomi- og Indenrigsministeriet, Økonomisk Redegørelse december 2017

Tabel 1.2: Arbejdsmarkedet (1.000 personer)

	Faktisk		Prognose	
	2016	2017	2018	2019
Arbejdsstyrke	2.983	3.032	3.061	3.079
Beskæftigede	2.877	2.922	2.955	2.978
Bruttoledige	113	116	112	107

Kilde: Faktisk, Danmarks Statistik. Prognose, Økonomi- og Indenrigsministeriet, Økonomisk Redegørelse december 2017

1.2 Holdbar vækst

Presset på dansk økonomi forventes at tiltage over de kommende år, men risikoen for, at dansk økonomi overopheder, er beskednen. Aktuelt er der ikke tegn på samme økonomiske ubalancer, som under overophedningen i 2007 og 2008, hvor der var udbredte flaskehalse, stort lønpres, høj gældsætning og uholdbare boligprisstigninger. Erfaringer fra tidligere viser dog, at overophedning kan opstå ganske hurtigt.

Rekordbeskæftigelse og -arbejdsstyrke

Den positive udvikling på det danske arbejdsmarked fortsætter. Beskæftigelsen steg i 2017 med omtrent 45.000 personer, og var i december 2017 kun 1.100 under det højeste niveau nogensinde. Beskæftigelsesrekorden er formentlig blevet overgået i starten af 2018. Det skønnes, at beskæftigelsen vil fortsætte med at stige i 2018 og 2019 med samlet godt 50.000 personer.

Trods høj beskæftigelse er der i dag større afstand til kapacitetsgrænsen på arbejdsmarkedet end i 2008, da reformer og tilgang af udenlandsk arbejdskraft har øget arbejdsstyrken til et historisk højt niveau. I starten af 2018 var der 111.200 registrerede ledige sammenlignet med kun 58.000 registrerede ledige i 2008. De ledige ressourcer på arbejdsmarkedet er langsomt ved at blive tømt, og det er blevet sværere for virksomhederne at rekruttere arbejdskraft. Presset på arbejdsmarkedet er stigende, men arbejdsstyrken vokser ufortrødent, og antallet af forgæves rekrutteringer er endnu langt fra toppen inden finanskrisen. Lønningerne på det private arbejdsmarked steg med moderate 2,3 procent i 2017 sammenlignet med 4,6 procent i 2007 og 2008.

Arbejdsmarkedet er ikke tæt på overophedning og generel mangel på arbejdskraft, men tiltagende pres på arbejdsmarkedet kan forkorte opsvingets levetid, hvorfor politikerne bør fortsætte reformarbejdet. En holdbar stigning i beskæftigelsen i de kommende år afhænger i høj grad af, at arbejdsstyrken øges yderligere. Det er uvist, i hvor stort omfang udlændinge også fremover vil være villige til at flytte til Danmark for at arbejde. Konkurrencen om den udenlandske arbejdskraft er stigende, da økonomierne i Central- og Østeuropa med høj vækst og store lønstigninger er ved at mindske forskellen til det danske lønniveau.

Fremgangen på boligmarkedet spredt sig

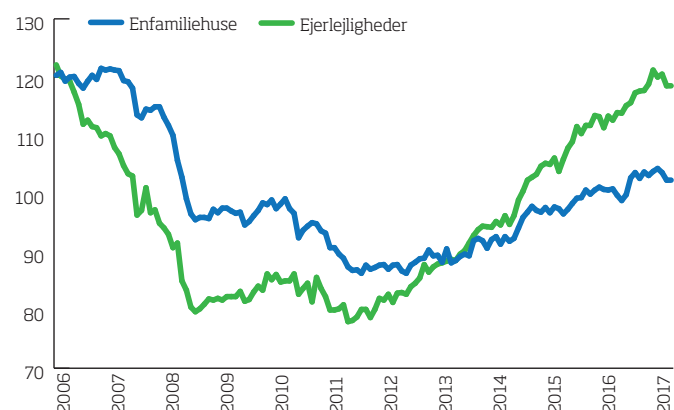
I 2017 fortsatte udviklingen på boligmarkedet med højere boligpriser og flere salg. Priserne på enfamiliehuse steg knap 4 procent og prisen på ejerlejligheder steg godt 6 procent. Stig-

ningerne skyldes historisk lave boligrenter, stigende indkomster og urbanisering. De reale boligpriser for ejerlejligheder ligger nu omtrent på topniveauet i 2006, mens enfamiliehuse stadig er et godt stykke fra. Fremgangen sætter gang i boligbyggeriet og fører til flere renoveringsopgaver, idet boliger typisk renoveres ved et boligskifte.

Boligpriserne steg i det meste af landet i 2017. Udviklingen dækker over, at Danmark og resten af verden er præget af urbanisering, hvor folk fra mindre byer flytter til større byer. Det gælder tilflytning til landets universitetsbyer, men den største by i næsten alle kommuner vokser også. Det er den største by i kommunen, der trækker prisstigningerne, mens de mindre byer og landdistrikter i mindre grad oplever prisstigninger.

Siden finanskrisen er der gennemført flere tiltag for at styrke den finansielle sektor og mindske risikoen for bobler på boligmarkedet. Bankerne er blevet bedre polstret, og kreditgivningen er blevet mere restriktiv. De begyndende stigende renter og mere boligbyggeri vil lægge et nedadgående pres på prisstigningerne. Modsat kan spekulative boligkøb frem mod, at det nye boligskattesystem træder i kraft i 2021, øge priserne. Boligpriserne forventes at fortsætte opad i et lidt mere afdæmpet tempo med stigninger på 3 til 4 procent årligt. Det er dog værd at holde øje med, om de store boligprisstigninger i København fortsætter.

Figur 1.1: Udvikling i boligpriser (faste priser, indekseret)

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger

Sund forbrugsvækst og flere investeringer

Forbrugerne og virksomhederne har konsolideret sig med faldende gæld og stigende opsparing. I modsætning til i midten af 00'erne er fremgangen i privatforbruget i dag ikke gældsfinansieret. Det store opsparingsoverskud i virksomhederne og hos forbrugerne kan sætte yderligere gang i økonomien, hvis det i større grad end hidtil omsættes til forbrug og investeringer.

Erhvervsinvesteringer i automatisering, moderne bygninger og ny teknologi kan mindske kapacitetspresset. Erhvervsinvesteringer er typisk med til at sikre jobs og konkurrencedygtighed via øget effektivitet og kvalitet. Erhvervsinvesteringerne skønnes at stige pænt i de kommende år, da produktionen øges, og virksomhederne er mere tilbøjelige til at investere, når det bliver sværere at rekruttere kvalificeret arbejdskraft.

1.3 Mere byggeri og renovering

2017 blev et godt år for byggeriet i Danmark, og der bygges og renoveres meget. Branchen følger godt med, og de fleste projekter bliver igangsat og færdiggjort som planlagt. Siden bunden i 2014 har nybyggeriet vist en opadgående tendens. I 2017 skønnes det, at det påbegyndte byggeri steg fra 5,9 til 6,5 mio. kvadratmeter - en stigning på 9 procent. Det private byggeri skaber byggefremgangen, mens omfanget af offentligt byggeri fastholdes på et højt niveau, hvor de store hospitalsbyggerier fylder meget. Det private byggeri er meget konjunkturfølsomt, hvorfor det ikke er overraskende, at opsvinget i dansk økonomi har resulteret i markant mere privat byggeaktivitet. Der er udset til fornuftige stigninger i nybyggeriet i de kommende år.

Boligbyggeriet er den største vækstmotor i byggebranchen. I 2017 forventes det, at der blev påbegyndt byggeri af 22.500

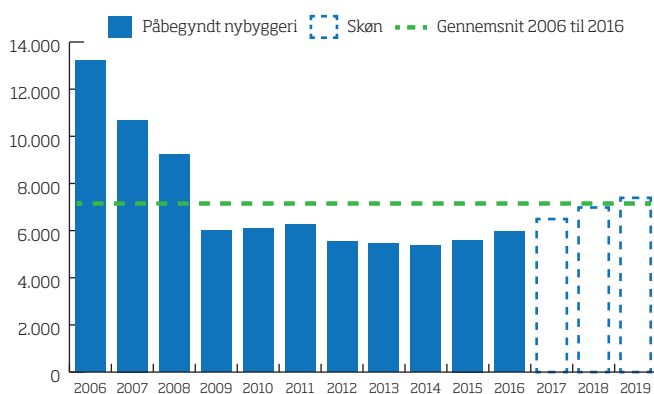
boliger - en stigning på 2.000 boliger i forhold til 2016. Både det private og det offentlige boligbyggeri bidrager til stigningen. Boligbyggeriet er kommet op på et pænt niveau og understøttes af tilflytning til byerne og stigende boligpriser. Boligbyggeriet skønnes at stige med 1.500 boliger i 2018 og 1.000 boliger i 2019 til samlet 25.000 påbegyndte boliger.

Udover boligbyggeriet er der også kommet mere gang i erhvervsbyggeriet, og der bygges blandt andet mange hoteller i København. Erhvervsbyggeriet er fortsat forholdsvis beskedent i et historisk perspektiv, men pilen peger opad.

Aktiviteten inden for anlægsområdet er svagt faldende grundet færre vejinvesteringer. Der er stadig store investeringer i metroen, togbanen og på energi- og miljøområdet. De store anlægsinvesteringer er præget af usikkerhed, da flere projekter er forsinkede eller udskudte - blandt andet Femern Bælt-forbindelsen.

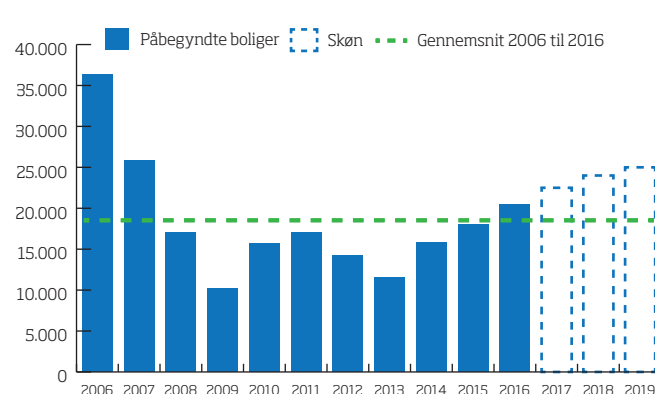
Den private renoverings- og vedligeholdelsesaktivitet er tiltagende. Boligejerne er begunstiget af større økonomisk råderum, som blandt andet omsættes til investeringer i boligen. Boligjobordningen bidrager også hertil. Renovering og modernisering af erhvervslokaler og fabrikker forventes at stige samtidig med den fortsatte fremgang i økonomien. Den offentlige renoveringsramme falder i de kommende år, da modernisering og renovering af de almene boliger mindskes fra et ekstraordinært højt niveau. Den samlede renoveringsaktivitet forventes at stige i de kommende år.

Figur 1.2: Påbegyndt nybyggeri
(etageareal, 1.000 kvadratmeter)

Kilde: Faktisk, Danmarks Statistik. Prognose, Dansk Byggeri

Figur 1.3: Påbegyndt boligbyggeri
(antal boliger)

Kilde: Faktisk, Danmarks Statistik. Prognose, Dansk Byggeri

2. Installationsbranchens aktivitet

OMSÆTNINGEN STEG TIL 50 MIA. KR. i installationsbranchen i 2017 - en stigning på 2,9 procent i forhold til 2016. Det er fjerde år i træk med vækst i branchen. Aktivitetsniveauet er højt, men væksten er moderat og håndterbar. TEKNIQ skønner, at installationsbranchens fremgang fortsætter med en omsætningsvækst på 3,0 procent i 2018 og 2,5 procent i 2019.

2.1 Stabil vækst i 2017

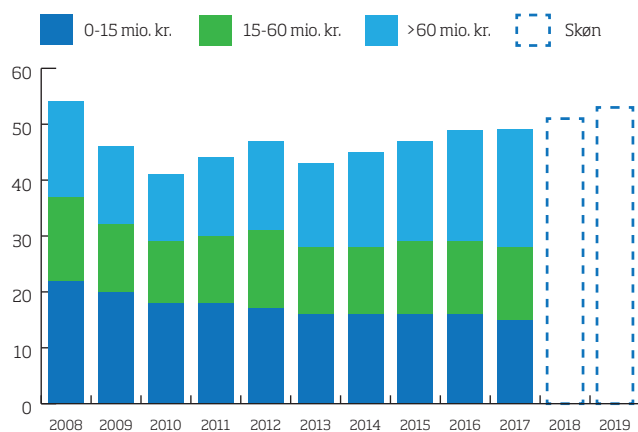
Foreløbige omsætningstal fra Danmarks Statistik viser, at det går godt i installationsbranchen med en vækst på 2,9 procent i 2017 - næsten samme vækst som året forinden. Installationsbranchen omsatte for 50,0 mia. kr. i 2017 - en forøgelse på 1,4 mia. kr. sammenlignet med 2016. Elbranchen voksede 2,3 procent til en omsætning på 28,4 mia. kr., og vvs-branchens omsætning steg 3,7 procent til 21,6 mia. kr. - stigninger på 700 mio. kr. i begge brancher. Tabel 2.1 på næste side viser, at installationsbranchen oplevede fremgang i alle regioner sidste år. De største byer fører stadig an, men væksten spreder sig i stigende grad til resten af landet.

Installationsbranchens vækst understøttes af et bredt funderet opsving i dansk økonomi. Erhvervslivet er begyndt at investere mere, og markedet efterspørger moderne tekniske installationer. Den samlede byggeaktivitet er tiltagende, og teknikdelen fylder

mere og mere i byggeriet. Der er fortsat meget offentligt byggeri, og aktiviteten fra de store hospitalsbyggerier er på et højt og tiltagende niveau. Der er kommet gang i det private byggeri, og særligt boligbyggeriet stiger markant i og omkring de store byer. Flere bolighandler og større købekraft resulterer i flere boligrenoveringer.

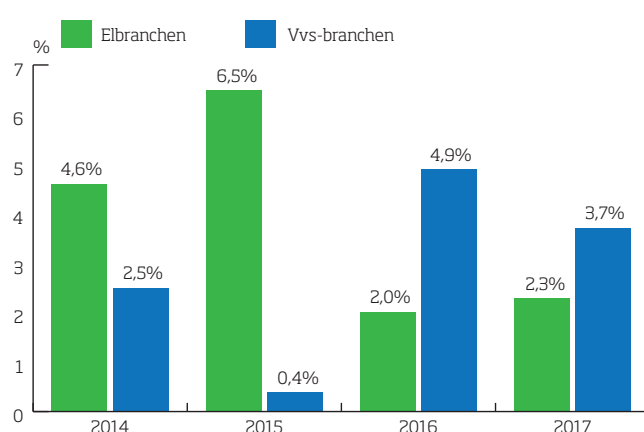
Installationsbranchens omsætning er vokset markant i årene fra 2014 til 2017, og branchens aktivitet er kommet op på et højt niveau. I 2017 var installationsbranchens omsætning dog knap 9 procent lavere end toppen i 2008, hvor branchen omsatte for 54,8 mia. kr. Meget tyder dog på, at aktivitetsniveauet er tættere på 2008, end hvad omsætningstallene umiddelbart tyder på. Konkurrencen i installationsbranchen er hård, og priserne er pressede. Branchens materialeforbrug udgør lidt mindre end tidligere, og markedet for materialer er udsat for et stort prispres fra digitale sammenligningstjenester og storindkøb. De store byggeprojekter fylder meget, hvor marginerne er mere pressede end på andre projekter. Et af de store vækstområder er boligbyggeriet, hvor materialeforbruget er forholdsvis beskedent. Den øgede interesse fra udenlandske bygge- og installationsvirksomheder for store danske byggeprojekter skærper konkurrencen i branchen, og øger branchens kapacitet.

Figur 2.1: Installationsbranchens omsætning
(fordelt på virksomhedsstørrelse, mia. kr., 2018-priser)

Kilde: Faktisk, særkørsel fra Danmarks Statistik. Prognose, TEKNIQ
Note: Baseret på momsindberetninger

Figur 2.2: Realvækst i el- og vvs-branchen

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger

2.2 Vvs-branchen vokser mest

Vvs-branchen har i 2017 og 2016 præsteret højere vækstrater end elbranchen, der dog voksede mest i 2014 og 2015. Samme udvikling ses i beskæftigelsestallene. Vvs-branchen stimuleres i højere grad end elbranchen af mere boligbyggeri og flere boligrenoveringer – to markante vækstområder. Boligejendomme udgjorde knap halvdelen af vvs-branchens omsætning i 2017, hvilket er mere end det dobbelte i forhold til elbranchen, der har flere erhvervs- og industrikunder. Desuden blev elbranchen tidligere påvirket af rekrutteringsudfordringer end vvs-branchen.

2.3 Virksomhederne bliver større

Installationsbranchen har konsolideret sig i de seneste år med mange opkøb og fusioner, men de gode tider i branchen medfører også, at flere åbner deres egen virksomhed. Tabel 2,2 viser, at der fra 2013 til 2017 er blevet flere store virksomheder med en årlig omsætning på over 60 mio. kr. – fra 69 virksomheder i 2013 til 101 virksomheder i 2017. Der er kommet knap 10 procent flere virksomheder i midtergruppen med en årlig omsætning på 15-60 mio. kr., og der er blevet lidt færre installationsvirksomheder med en årlig omsætning på under 15 mio. kr. Branchen er dynamisk, og i en vækstperiode er der en del virksomheder, der vokser og rykker en kategori op.

Tabel 2.1: Regional udvikling i installationsbranchen omsætning fra 2016 til 2017 (faste priser)

	Vækst
Region Hovedstaden	3,2%
Region Sjælland	2,2%
Region Syddanmark	1,6%
Region Midtjylland	2,8%
Region Nordjylland	4,7%

Kilde: Danmarks Statistik

Tabel 2.2: Udvikling i virksomhedernes størrelse (faste priser)

Årlig omsætning	Antal virksomheder		Markedsandel	
	2013	2017	2013	2017
0-15 mio. kr.	4.088	3.983	37%	31%
15-60 mio. kr.	446	487	29%	27%
>60 mio. kr.	69	101	34%	42%
Total	4.603	4.571	100%	100%

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger

Note: Eksklusiv installationsvirksomheder med en årlig omsætning under ½ mio. kr.

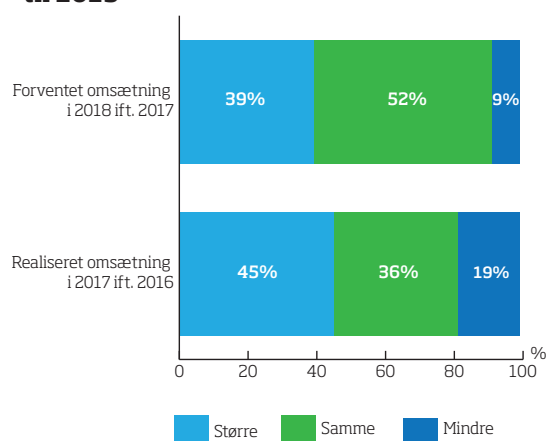
Udviklingen betyder, at de store installationsvirksomheder udgjorde 42 procent af installationsmarkedet i 2017 mod 34 procent i 2013 – en tendens, der ser ud til at fortsætte. Midtergruppen af virksomheder er gået lidt tilbage i markedsandel fra 29 til 27 procent, og markedsandelen for installationsvirksomheder med en årlig omsætning på under 15 mio. kr. er faldet fra 37 til 31 procent.

2.4 Virksomhedernes forventninger

45 procent af TEKNIQs medlemsvirksomheder har svaret, at deres omsætning i 2017 var større end i 2016. 36 procent havde en uændret omsætning, mens 19 procent oplevede en mindre omsætning. At knap hver femte virksomhed har faldende omsætning, vidner om, at der stadig er områder i landet, hvor fremgangen lader vente på sig. Virksomhederne har svaret, at de samlet præsterede en vækst på 7,0 procent i 2017 – en højere vækst end tallene fra Danmarks Statistik. Medlemsbesvarelsene er påvirket af opkøb og fusioner, mens data fra Danmarks Statistik ser på det samlede installationsmarked.

Installationsvirksomhederne forventer flere opgaver i 2018. 39 procent forventer, at deres omsætning vil blive større, 52 procent tror på en uændret omsætning, mens 9 procent forudser et fald. Samlet forventes en vækst på 3,8 procent i 2018.

Figur 2.3: Udvikling i 2018 og forventninger til 2019

Kilde: TEKNIQ, medlemsundersøgelse primo 2018

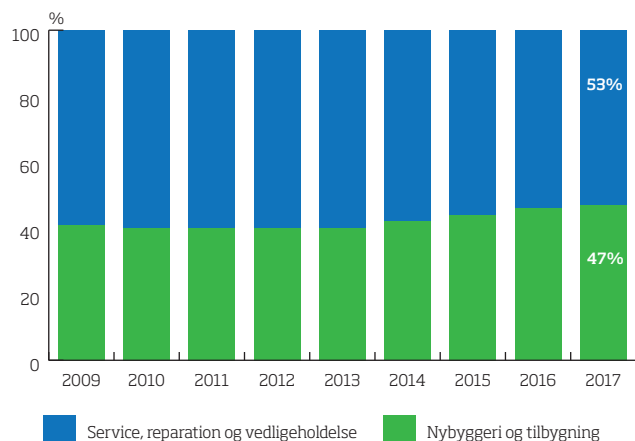
2.5 TEKNIQs skøn for 2018 og 2019

Der er udsigt til flere år med stabil vækst i installationsbranchen. Installationsvirksomhederne er optimistiske, og mange af vækstdriverne fra 2017 ser ud til at fortsætte i de kommende år. Den positive udvikling i dansk økonomi skaber grundlag for fremgang i installationsbranchen. Boligmarkedet har det godt, byggeriet vokser, erhvervsinvesteringerne øges og den teknologiske og digitale udvikling giver nye muligheder.

Mange af de store offentlige projekter er i gang, og aktiviteten fra hospitalsbyggerierne topper i disse år for derefter at aftage ret kraftigt. Det offentlige bidrager fortsat med mange opgaver, men branchens vækst kommer nu fra det private, hvor bygge- og renoveringsaktiviteten stiger markant. Det gælder særligt boligbyggeriet i de store byer, men også erhvervslivets investeringer i nye bygninger og moderniseringer er tiltagende. Stor købekraft hos forbrugerne, stigende friværdis og fremgang på boligmarkedet øger de private boligrenoveringer. Installationsbranchen præges også af, at de tekniske installationer spiller en stadig større rolle i både samfundet og i byggeriet.

TEKNIQ skønner, at installationsbranchens omsætning stiger moderat med 3,0 procent i 2018 - en stigning på 1,5 mia. kr. I 2019 skønnes installationsbranchens omsætning at stige med 2,5 procent til 52,8 mia. kr. - en stigning på 1,3 mia. kr. Væksten

Figur 2.4: Omsætning i installationsbranchen - arbejdets art

Kilde: TEKNIQ, medlemsundersøgelser 2010-2018

Note: Vægtet efter virksomhedsstørrelse

aftager en smule i perioden, da branchens kapacitetsudnyttelse er stigende fra et højt niveau. Væksten sker i et tempo, hvor installationsvirksomhederne kan forberede sig og følge med den stigende ordrebeholdning. Den geografiske vækstspredning forventes at tiltage fremadrettet.

2.6 Udvikling i nybyggeri og reparation

Besvarelser fra TEKNIQs medlemsvirksomheder viser, at installationsbranchens omsætning i 2017 fordelte sig med 47 procent fra nybyggeri og tilbygning og 53 procent fra reparation, vedligeholdelse og service. Markedsandelen for nybyggeri og tilbygning har vist en opadgående tendens siden 2014, da det konjunkturfølsomme nybyggeri er stigende efter nogle meget stille år under krisen. De seneste års pæne aktivitetsstigninger i installationsbranchen betyder, at reparation, vedligeholdelse og service har oplevet stigende omsætning fra 2014 til 2017 til trods for en faldende andel af installationsmarkedet.

Sammenholdt med branchens omsætning udgjorde nybyggeri og tilbygning 23,5 mia. kr. af installationsbranchens omsætning i 2017, og reparation, vedligeholdelse og service udgjorde 26,5 mia. kr.

Nybyggeri og tilbygning

Installationsbranchens aktivitet inden for nybyggeri og tilbygning skønnes at stige i 2018 og 2019. Den private byggeaktivitet er stigende, og den store offentlige byggeaktivitet fastholdes. Boligbyggeriet vokser, og erhvervs- og industribyggeriet stiger i forbindelse med færre ledige lokaler og udskiftning af gamle utidssvarende bygninger.

Installationsbranchen forventes at opleve en stigning i salget inden for nybyggeri og tilbygning på 0,9 mia. kr. i 2018. I 2019 stiger salget med 0,8 mia. kr. til 25,2 mia. kr.

Reparation, vedligeholdelse og service

Branchens omsætning inden for reparation, vedligeholdelse og service forventes at blive lidt større i de kommende to år. Renoverings- og serviceaktiviteten fra private boligejere og virksomheder stiger, mens aktiviteten fra almene boliger og offentlige institutioner er nedadgående til et mere normalt omfang.

Gennemsnitsalderen for danske boliger og øvrige bygninger er høj, og over halvdelen af bygningerne er fra før 1980, inden der blev indført energikrav til bygninger. Hvis bygningerne skal overholde skærpede krav til energiforbrug, indeklimate og komfort, kræver det modernisering, energirenovering og investeringer i ventilation.

Markedsområdet reparation, vedligeholdelse og service skønnes at stige med 0,6 mia. kr. i 2018 og 0,5 mia. kr. i 2019 til en samlet omsætning på 27,6 mia. kr.

2.7 Udvikling i ejendomstyper

TEKNIQs medlemsundersøgelse viser, at den samlede omsætning i installationsbranchen i 2017 fordelte sig med 23 procent fra industri, 19 procent fra erhverv, 25 procent fra boliger, 22 procent fra offentlige ejendomme og 11 procent fra anlæg. Vvs-branchen har en stor andel af omsætning inden for boligområdet, mens elbranchens omsætning er mere ligeligt fordelt mellem industri, erhverv, offentlige ejendomme og boliger.

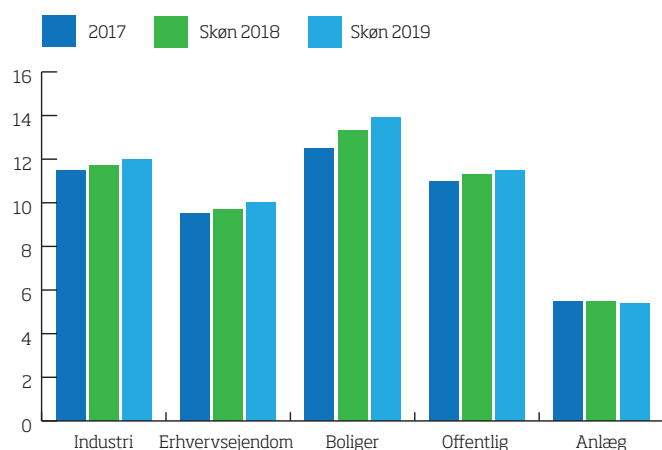
Vvs-virksomhederne har de mest positive forventninger til boligområdet i det kommende år, og elvirksomhederne ser det største potentiale i erhvervsejendomme. Figur 2.5 viser TEKNIQs prognose for aktivitetsudviklingen på de forskellige ejendomstyper i 2018 og 2019.

Industri

Det synkrone opsving i den globale økonomi smitter positivt af på industriens produktion og forventninger til de kommende år. Industriens produktion har været stigende gennem flere år, og 2018 tegner til at blive endnu et godt år for dansk industri.

Fremgangen i industriproduktionen har medført stigende kapacitetsudnyttelse og færre ledige produktionsbygninger, hvorfor industriens investeringer i nye lokaler og maskiner er tiltagende. Industrien var meget tilbageholdende med at investere under krisen, og har derfor oparbejdet et betydeligt behov for at vedligeholde fabrikker eller opgradere til en moderne produktion. Mange industrivirksomheder investerer i disse år i at automatisere produktionen, som forbedrer produktiviteten, nedbringer energiforbruget og sænker omkostningerne. Investeringer i et mere intelligent produktionsapparat kan være med til at kompensere for mangel på arbejdskraft. Industriens

Figur 2.5: Omsætning i installationsbranchen - ejendomstyper
(mia. kr., 2018-priser)

Kilde: TEKNIQ, medlemsundersøgelse primo 2018 og egne beregninger

efterspørgsel efter installationsbranchens ydelser er stigende, da installationsvirksomhederne har stærke kompetencer inden for flere af industriens fokusområder, såsom energioptimering, intelligente bygningsinstallationer, automatisering og robotteknologi. Det forventes, at installationsbranchens omsætning fra industrikunder vil fortsætte med at stige i et moderat tempo.

Det skønnes, at installationsbranchens omsætning fra industrien stiger med 0,2 mia. kr. i 2018 og med 0,3 mia. kr. i 2019. I 2019 vil industriområdet udgøre 12,0 mia. kr. af installationsbranchens samlede omsætning.

Erhvervsejendomme

Erhvervslivet er i fin form, antallet af ledige erhvervsejendomme er faldende og den store servicesektor ser lyst på fremtiden. Nybyggeriet af erhvervsejendomme og renovering af eksisterende erhvervsejendomme er stigende.

Erhvervsbyggeriet stiger. Der er meget hotelbyggeri i landets største byer, og der er kommet gang i byggeriet af nye kontorejendomme. Mange af de ledige erhvervslokaler og en pæn del af de udlejede erhvervsejendomme lever ikke op til kravene til den moderne arbejdsplads. Renovering og modernisering kan være med til at forbedre energieffektiviteten, indeklimaet og komforten for medarbejderne. Et lavt investeringsniveau under finanskrisen betyder, at der er en udskudt pukkel af renoveringsopgaver, som forventes at blive udført i de kommende år.

Installationsbranchens aktivitet inden for erhvervsejendomme skønnes at stige med 0,2 mia. kr. i 2018 og 0,3 mia. kr. i 2019. Installationsbranchen vil dermed omsætte for 10,0 mia. kr. på området erhvervsejendomme i 2019.

Boliger

De positive takter fortsætter på boligmarkedet. Der handles flere boliger, og boligpriserne stiger i det meste af landet. Det har resulteret i, at boligbyggeriet buldrer frem, og at der er en tiltagende privat aktivitet fra renovering og vedligeholdelse.

Det økonomiske opsving har for alvor sat tryk på det konjunkturfølsomme private boligbyggeri. Siden 2013 har der været markante årlige stigninger i det private boligbyggeri, og det offentlige bidrager også med en pæn aktivitet fra alment boligbyggeri. Det samlede boligbyggeri er kommet op på et højt niveau, og det forventes at stigningen i boligbyggeriet vil blive lidt mere afdæmpet fra næste år. Boligbyggeriet er koncentreret i og omkring de større byer, men i takt med, at fremgangen på boligmarkedet spreder sig til flere dele af landet, vil det også blive attraktivt at bygge uden for de store byer.

Det stigende antal bolighandler resulterer i boligrenoveringer før og efter handlerne. Lave renter, stigende indkomster, Boligjobordningen og stigende friværdi betyder, at boligejerne har flere midler til boligforbedringer. De private boliginvesteringer

er stigende, mens de offentlige investeringer i renovering og modernisering af almene boliger er aftagende fra et ekstraordinært højt niveau til et mere normalt niveau. Faldet i den offentlige renoveringsaktivitet er ikke stort nok til at trække den samlede renovering af boliger ned, og den samlede aktivitet inden for reparation og vedligeholdelse af boliger forventes at stige i de kommende år.

Installationsbranchens aktivitet inden for boligområdet skønnes at stige med 0,8 mia. kr. i 2018. I 2019 skønnes aktiviteten at stige med 0,6 mia. kr. til 13,9 mia. kr.

Offentlige ejendomme

Installationsbranchens aktivitet inden for nybyggeri og renovering af offentlige bygninger er på et højt niveau, der forventes at blive øget yderligere i den kommende tid.

Stigningen i den offentlige aktivitet trækkes af hospitalsprojekterne, som topper i de næste år for derefter at flade ud frem mod afslutningen i 2025. En del af byggerierne er dog løbet ind i mindre forsinkelser. Der er i alt 43 hospitalsbyggerier med en projektsum på over 50 mio. kr., og de tekniske installationer fylder meget i hospitalsbyggerierne. Mange af hospitalsbyggerierne er kommet langt, og det begynder at tynde ud i projekter, som mangler at blive udbudt. Da installationsvirksomhedernes opgaver typisk ligger ret sent i byggeprocessen, forventes det, at branchens aktivitet på hospitalsbyggerierne vil være stigende i de kommende år i takt med færdiggørelsen af byggerierne.

Derudover er der en del institutionsbyggeri i gang samt en del renovering og vedligeholdelse af de offentlige bygninger.

Installationsbranchens omsætning inden for offentlige ejendomme skønnes at stige til 11,3 mia. kr. i 2018 - en stigning på 0,3 mia. kr. I 2019 forventes aktiviteten at tiltage med 0,2 mia. kr. til en omsætning på 11,5 mia. kr.

Anlæg

Anlægsaktiviteten er forholdsvis stabil, og der er igangsat og planlagt store investeringer på anlægsområdet, som Femern Bælt-forbindelsen, Storstrømsbroen, baneinvesteringerne og metrobyggeriet. Aktiviteten herfra afhænger af, om projekterne kan blive igangsat efter planen. Investeringer i vejnettet er faldende, men der er stadig betydelige investeringer på energiområdet - blandt andet i forsyningsnettet og havvindmølleparker.

Banedanmarks opdatering af signalsystemet er forsinket, og forventes nu først færdiggjort i 2030 - syv år senere end planlagt og langt dyrere. Metroarbejdet på Cityringen nærmer sig sin afslutning og færdiggøres i 2019. Færdiggørelsen af Cityringen modsvares delvist af etableringen af Nord- og Sydhavnslinjerne frem mod 2024. Letbanen i Aarhus blev åbnet i slutningen af 2017 efter en del besvær, arbejdet med Odense letbane

er i fuld gang og udbudsprocessen med letbanen i København er afsluttet. Investeringerne i metro og letbaner vil være afsluttet i 2024, og der vil efter 2024 opstå et tomrum, hvis ikke nye investeringer vedtages.

Femern Bælt-forbindelsen, der er danmarkshistoriens største byggeprojekt, forventes at kunne påbegyndes i 2020. Projektet er allerede mange år forsinket, men forventes at få en endelig godkendelse fra de tyske myndigheder i 2018.

Forsinkelser og udskydelser af flere af de store anlægs- og byggeprojekter mindsker kapacitetspresset i bygge- og installationsbranchen. Samtidig går mange af de store entrepriser til udenlandske entreprenører, som selv medbringer arbejdskraft og maskiner. Kapacitetspresset på den danske bygge- og installationsbranche fra de store bygge- og anlægsprojekter er derfor spredt over en længere årrække end tidligere antaget.

Det forventes, at installationsbranchens aktivitet inden for anlæg fastholdes på 5,5 mia. kr. i 2018 for derefter at falde beskedent med 0,1 mia. kr. i 2019.

Tabel 2.3: Udvalgte bygge- og anlægsprojekter (mia. kr.)

	Periode	Budget
Hospitaler	2009-2025	42-48
Universiteter	2013-2018	7,8
Metro Cityring	2009-2019	24,6
Nordhavnsmetroen	2015-2020	3,1
Sydhavnsmetroen	2018-2024	9,1
Letbaner (Aarhus, Odense og KBH)	2014-2024	12,7
Femern Bælt-forbindelsen	2020-2028	55,1
Jernbane mellem Ringsted og Femern	2016-2024	9,5
Jernbane mellem KBH og Ringsted	2010-2019	11,2
Ny Storstrømsbro	2015-2023	4,1
Ny fjordforbindelse i Frederikssund	2016-2019	2,0
Nyt signalsystem	2009-2030	19,6
Energiforsyning	2014-2019	48,0
Miljø (vandforsyning, spildevand mm.)	2014-2019	49,6
Carlsberg Byen	2013-2024	7,0
Krigers Flak Havvindmøllepark	2016-2018	3,5
Apple datacentre	2016-2019	12,3

Kilde: Transport-, Bygnings- og Boligministeriet, Dansk Byggeri og Femern Belt Dev.

Note: Flere af projekterne fortsætter efter den angivne tidsperiode.

2.8 Udvikling i el- og vvs-branchens markedsområder

Nye teknologier, ændrede kundekrav og byggekonjunkturerne medfører, at installationsbranchens markedsområder udvikler sig. Integration og styring af de tekniske installationer med energibesparende egenskaber oplever en stigende efterspørgsel. I industrien fylder styring, automatisering og energieffektivisering meget, mens indeklima og energioptimering er populært i boliger og kontorbygninger. I nybyggeriet fylder traditionelt installationsarbejde meget, og fremgangen i nybyggeriet forårsager mere traditionelt installationsarbejde.

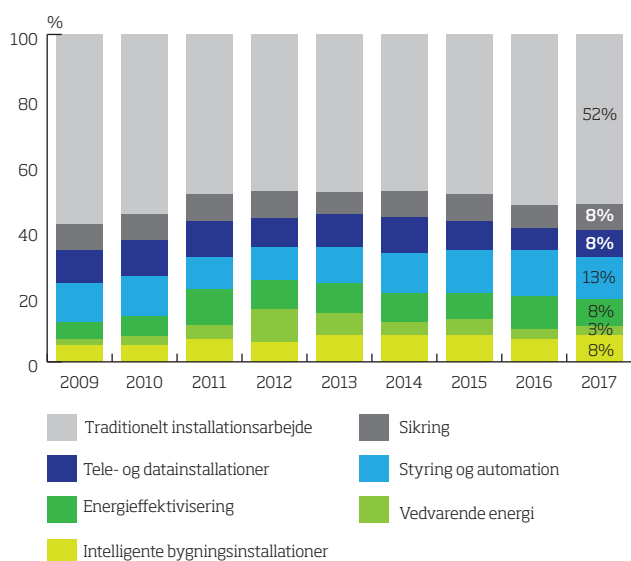
Det er værd at bemærke, at noget af de årlige forskydninger i markedsområderne skyldes, at det kan være svært at adskille specialerne fra hinanden og fra traditionelt installationsarbejde.

Elbranchens markedsområder

TEKNIQs medlemsundersøgelse viste små ændringer i elbranchens markedsområder i 2017. Det traditionelle installationsarbejde udgør fortsat omtrent halvdelen af elbranchens omsætning med 52 procent. Byggeaktiviteten stiger, og traditionelt installationsarbejde udgør en stor andel af nybyggeri. Sammenkobles elbranchens samlede omsætning med markedsandelen for det traditionelle installationsarbejde omsatte det traditionelle installationsarbejde for 14,8 mia. kr. i 2017.

Styring og automation udgjorde 13 procent af branchens omsætning i 2017 - svarende til 3,7 mia. kr. Industriproduktionen præges i disse år af automatisering og robotteknologi. Det er omkostningstunge og komplekse investeringer, der giver arbejde til mere specialiserede automationsvirksomheder.

Figur 2.6: Markedsområder i elbranchen
(andel af omsætning)

Kilde: TEKNIQ, medlemsundersøgelser 2010-2018

Note: Vægtet efter virksomhedsstørrelse. Butikssalg er inkluderet i traditionelt installationsarbejde. I 2017 udgjorde butikssalg 1 procent.

Markedet for energieffektivisering faldt overraskende fra 10 til 8 procent af elbranchens omsætning fra 2016 til 2017 - det svarer til en omsætning på 2,3 mia. kr. i 2017. Det kan være svært at differentiere energieffektivisering fra de øvrige markedsområder, da flere af elbranchens markedsområder har en energibesparende effekt.

Områderne intelligente bygningsinstallationer, tele- og datainstallationer og sikring steg alle med et procentpoint fra 7 til 8 procent i 2017. Markedsområderne stod dermed hver især for 2,3 mia. kr. af elbranchens salg.

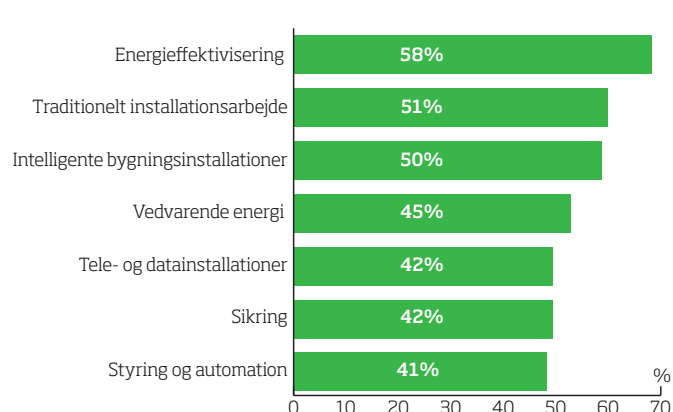
Markedsandelen for vedvarende energi blev i 2017 fastholdt på 3 procent - svarende til 0,9 mia. kr. af elbranchens omsætning. Området påvirkes af, at solcellemarkedet fortsat er underdrejet.

Elbranchens forventninger

Elvirksomhederne ser positivt på fremtiden. Mellem 41 og 58 procent tror på øget aktivitet om fem år på de forskellige markedsområder, og næsten ingen af virksomhederne forventer et fald. Resten af virksomhederne forventer en uændret udvikling.

Elvirksomhederne vurderer igen i år, at markedet for energieffektivisering har det største vækstpotentiale. Trods høje forventninger igennem en længere årrække, er området ikke vokset i samme grad, som forventningerne har peget på. Udbredelsen af energieffektivisering afhænger af, om kunderne prioriterer den laveste opførelsespris eller de laveste samlede omkostninger for installation og drift. Ofte vælges laveste opførelsespris på bekostning af projektets totalomkostninger.

Figur 2.7: Forventninger til elbranchens markedsområder om fem år
(andel af stigning-besvarelser)

Kilde: TEKNIQ, medlemsundersøgelse primo 2018

Markedet for intelligente bygningsinstallationer og traditionelt installationsarbejde skiller sig også positivt ud. Henholdsvis 50 og 51 procent af elbranchens virksomheder forventer vækst inden for de to områder. Intelligente bygningsinstallationer påvirkes af, at nye teknologiske muligheder medfører, at flere installationer kan integreres. En større byggeaktivitet stimulerer markedet for traditionelt installationsarbejde.

For markedsområderne sikring, vedvarende energi, styring og automation samt tele- og datainstallationer er det 41 til 45 procent af elvirksomhederne, der forventer vækst om fem år.

Vvs-branchens markedsområder

2017 bød på mindre forskydninger i vvs-branchens markedsområder. Det traditionelle installationsarbejde udgjorde præcis halvdelen af vvs-branchens omsætning i 2017 - en stigning på 1 procentpoint. Stigningen er et tegn på, at nybyggeriet i Danmark er kommet op i omdrejninger. Kobles vvs-branchens omsætning med markedsandelen for det traditionelle installationsområde, omsatte området for 10,8 mia. kr. i 2017.

Markedsområdet ventilation udgjorde 22 procent af vvs-branchens omsætning i 2017 - tre procentpoint højere end i 2016. Det svarer til 4,8 mia. kr. af vvs-branchens salg i 2017.

Markedsandelene for tag og facade (blik) og vedvarende energi steg begge fra 5 til 6 procent i 2017 - svarende til omsætninger på 1,3 mia. kr. inden for hvert område.

Markedsandelen for energioptimering faldt overraskende fra 11 til 7 procent fra 2016 til 2017 - svarende til en omsætning

på 1,9 mia. kr. sidste år. Forventningerne til energiområdet har været meget positive i flere år, men området har alligevel ikke opnået stigende markedsandel. Mange af vvs-branchens markedsområder har elementer af energioptimering, hvorfor det kan være svært at skelne i medlemsundersøgelsen.

Området rustfri rørinstallationer (i industri/erhverv) stod for 7 procent af vvs-branchens omsætning i 2017. Det svarer til en omsætning på 1,5 mia. kr.

Vvs-branchens forventninger

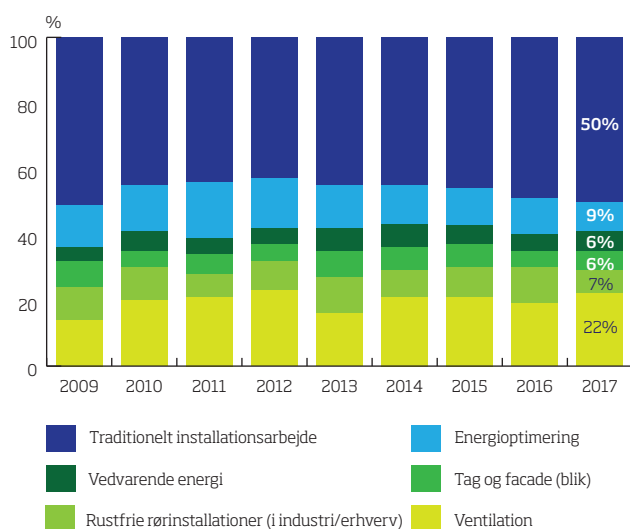
Vvs-branchens virksomheder forventer stigende omsætning inden for alle markedsområder om fem år. På ingen områder er der mere end 3 procent af virksomhederne, som forventer faldende aktivitet. De resterende virksomheder forudser ingen ændringer.

Vvs-virksomhederne er, ligesom elvirksomhederne, mest optimistiske med hensyn til markedsområdet energioptimering, og 59 procent af vvs-virksomhederne forventer højere aktivitet.

Området vedvarende energi har de næstmest positive besvarelser. 53 procent af vvs-virksomhederne forventer omsætningsfremgang inden for området. Vvs-branchen har også positive forventninger til det traditionelle installationsarbejde, og 47 procent af vvs-virksomhederne forudser vækst i dette markedsområde.

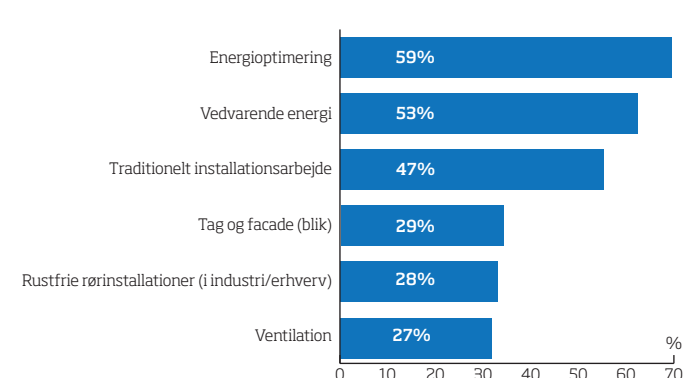
27, 28 og 29 procent af vvs-virksomhederne skønner øget aktivitet inden for henholdsvis tag og facade (blik), rustfri rørinstallationer (i industri/erhverv) og ventilation.

Figur 2.8: Markedsområder i vvs-branchen
(andel af omsætning)

Kilde: TEKNIQ, medlemsundersøgelser 2010-2018
Note: Vægtet efter virksomhedsstørrelse

Figur 2.9: Forventninger til vvs-branchens markedsområder om fem år
(andel af stigning-besvarelser)

Kilde: TEKNIQ, medlemsundersøgelse primo 2018

3. Installationsbranchens arbejdskraft

45.060 BESKÆFTIGEDE i installationsbranchen i 2017. Branchens beskæftigelse er kommet op på et højt niveau trods få ledige elektrikere og vvs'ere. Det er blevet en af branchens største udfordringer, at sikre den nødvendige arbejdskraft til at tage flere opgaver.

3.1 Næsten beskæftigelsesrekord

Stikprøvetællinger fra Danmarks Statistik viser, at der i gennemsnit var 45.060 personer beskæftiget i installationsbranchen i 2017. Det er en fremgang på 740 beskæftigede sammenlignet med 2016 - en stigning på 1,7 procent.

Elbranchens beskæftigelse steg med 315 personer til 27.870 beskæftigede i 2017 - en stigning på 1,1 procent. Vvs-branchens beskæftigelse steg med 425 personer til 17.190 beskæftigede - en stigning på 2,5 procent. Beskæftigelsen i vvs-branchen er - ligesom omsætningen - steget mere i 2017 end i elbranchen.

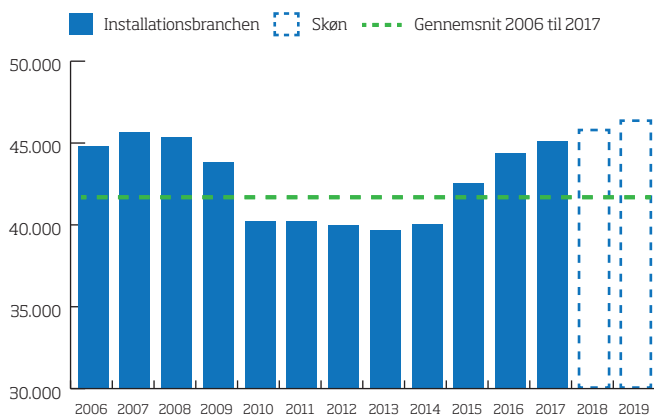
Installationsbranchens beskæftigelse er nu meget tæt på toppen i 2007, hvor branchen havde 45.600 personer ansat. Vvs-branchen havde 2.300 færre ansatte i 2017 end i 2007, mens elbranchen havde 1.800 flere ansatte i 2017 end i 2007. Der

er usikkerhed forbundet til tallene, da flere elvirksomheder tilbyder både el- og vvs-installation, som primært henføres til elbranchen. Det vurderes, at elbranchens beskæftigelse er lidt overvurderet, og vvs-branchens beskæftigelse er tilsvarende lidt undervurderet. Det er derfor mere retvisende at se samlet på udviklingen i installationsbranchen.

Den samlede bygge- og anlægsbranche har også øget beskæftigelsen. Fra 2016 til 2017 er bygge- og anlægsbranchens beskæftigelse steget med 3,0 procent til en samlet beskæftigelse på 166.500 personer. I 2007 var der dog hele 189.500 beskæftigede i bygge- og anlægsbranchen.

Installationsvirksomhederne tilkendegiver, at det er blevet sværere at rekruttere medarbejdere, og branchens umiddelbare arbejdskraftreserve er forholdsvis beskedent. Der er stadig arbejdskraft at rekruttere, og TEKNIQ skønner, at installationsbranchen vil ansætte knap 700 flere medarbejdere i 2018 og godt 550 flere medarbejdere i 2019 - stigninger på 1,5 procent i 2018 og 1,25 procent i 2019. Dermed vil branchens beskæftigelsesrekord blive overgået i 2018, og i 2019 vil der være 46.300 ansatte i installationsbranchen.

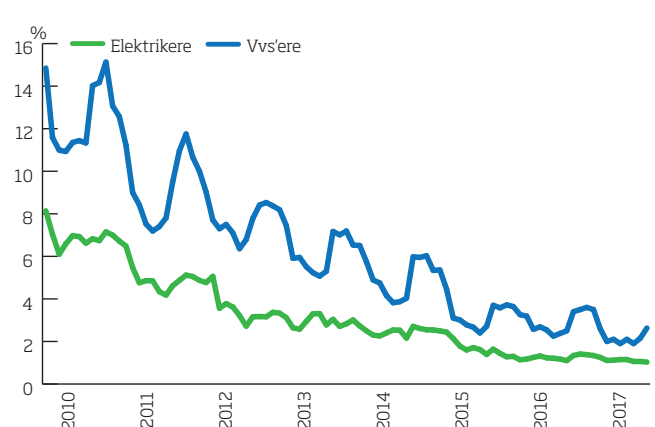
Figur 3.1: Beskæftigede i installationsbranchen
(antal kort- og fastansatte)

Kilde: Faktisk, Danmarks Statistik. Prognose, TEKNIQ

Note: Gennemsnit af de kvartalsmæssige stikprøver, der inkluderer mindst 60 procent af branchens beskæftigelse.

Figur 3.2: Ledighed blandt elektrikere og vvs'ere
(bruttoledighed)

Kilde: Dansk El-forbunds A-kasse og Byggefagernes A-kasse

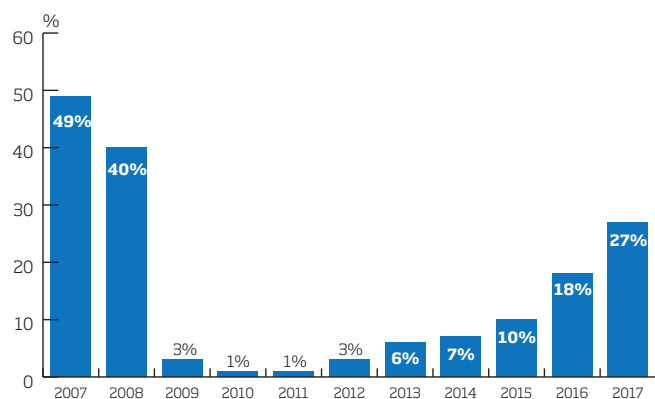
3.2 Stadig rekrutteringsmuligheder

Installationsbranchens behov for arbejdskraft er stigende, og selvom det er blevet vanskeligere at rekruttere medarbejdere, har branchen værktøjer til at fortsætte den stabile og moderate vækst. Det forudsætter, at installationsvirksomhederne prioriterer rekruttering og fastholdelse, og at virksomhederne udvider rekrutteringsgrundlaget ved at ansætte medarbejdere med en anden baggrund end den traditionelle.

TEKNIQs Arbejdskraftundersøgelse fra 2017 viste, at 27 procent af installationsvirksomhederne forgæves havde forsøgt at rekruttere arbejdskraft i den seneste måned. Det er en stigning på 9 procentpoint i forhold til 2016. Branchen er stadig et godt stykke fra arbejdskraftmanglen i 2007, hvor 49 procent af installationsvirksomhederne oplevede forgæves rekruttering.

I december 2017 lå ledigheden på 1,0 procent for elektrikere i Dansk El-Forbund og 2,6 procent for vvs'ere i Blik- og Rørarbejderforbundet - svarende til 214 ledige elektrikere og 172 ledige vvs'ere. Mens ledigheden er stort set uændret fra december 2016 til december 2017, er branchens beskæftigelse i samme periode vokset med 740 personer. Installationsvirksomhederne

Figur 3.3: Andel installationsvirksomheder, der forgæves har forsøgt at rekruttere arbejdskraft (i den seneste måned)

Kilde: TEKNIQ, medlemsundersøgelser, april måned de pågældende år

har formået at trække folk til branchen - både folk, der ikke har været i branchen før, og folk der har været i branchen tidligere. Installationsbranchen har i fire år i træk indgået markant flere lærlingeaftaler. Det stigende lærlingeindtag vil i de kommende år begynde at resultere i flere udlærte svende.

Installationsbranchen er i dag mere effektiv, fleksibel og moderne end under sidste højkonjunktur, og branchens kapacitet øges også af, at der i dag er flere store udenlandske installationsvirksomheder på installationsmarkedet - især på de store projekter.

Branchen har fornuftige muligheder for at rekruttere medarbejdere og imødekomme mangel på arbejdskraft ved at benytte nogle af de tilgængelige værktøjer, såsom:

- » Fastholde de mange dygtige elektrikere og vvs'ere, som branchen uddanner.
- » Trække de attraktive medarbejdere tilbage, der forlod branchen under krisen.
- » Øge indtaget af lærlinge og ansætte nyudlærte svende.
- » Rekruttere udenlandsk arbejdskraft og bruge vikarer.
- » Ansætte flere medarbejdere med en anden baggrund end den traditionelle - fx ufaglærte og specialister.
- » Forbedre produktiviteten og få mere ud af den enkelte medarbejder. Nye teknologier og digitale hjælpemidler giver muligheder for at arbejde smartere.

TEKNIQ Installationsbranchen

Paul Bergsøes Vej 6

2600 Glostrup

Telefon: 4343 6000

www.tekniq.dk

tekniq@tekniq.dk